



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

Tractatus XIV. De Libertate Conscientiae. An possint illam Principes
Christiani inconsulto Pontifice Hæreticis concedere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

prohibito est naturalis & diuina, in qua dispensatio, & derogatio locum habere non potest; ratione secunda; prohibitio est solum positia & Ecclesiastica; quæ habet locum, quando adest periculum subuersionis, & timetur scandalum. Et cum negotia temporalia de se non ordinentur ad scandalum, neque subuersionem, sed sint indifferentia; propter bonum commune permittuntur cum hæreticis; nam aliquando hac occasione conuertuntur ad Catholicam fidem, conuersando cum Catholicis. Mente tamen tenendum est, cum dictis hæreticis solum occasionaliter agendum esse; nam si præter necessitatem in ordine ad militiam, & mercaturam cum ipsis nimia familiaritas, uisitatio, munus oblatio, &c. habetur, ex his oritur contra Catholicos suspicio de hæresi, per ea quæ additæ Carena in *tract. de Officio Sanctæ Inquisitionis part. 1. tit. 4. § 7. per totum*, & Paulus *tom. 1. rr. 4. disp. 2. punct. 9. n. 5.* ubi sic ait. Verum & si ratione excommunicationis, quam hæreticus contrahit, eius familiaritatem non tenearis vitare, quousque denuntius sit, tamen si inde hæreticus occasionem sumit perseuerandi in hæresi, vel alij præsumunt, re illius erroribus consentire, omnino illum vitare debes. Quia propter in foro externo ex nimia cum hæretico familiaritate, conuersatione, munus oblatio hæresis suspectus redderis, & fautor hæretici iudicaris, ex *text. in cap. Inter sollicitudines, vers. in penam, de Purgat. Canon.* ubi iudicatur purgatio sic cum hæretico conuersanti ob suspensionem, & ab officio suspenditur: suspicio autem modò leuis, modò gratis iudicanda: est pro qualitate circumstantiarum ita ille. Et ita in Regno Siciliæ, quando naves ex Anglia ibi cum mercimoniis adueniunt; relinquimus Siculos cum dictis Anglis negotiari in ordine tantum ad mercaturam. At si extra illam nimia familiaritate, cum ipsis vrentur, Inquisitores contra illos procederent, consideratis circumstantiis loci, temporis, personarum, & prout moris est in

nostro Sacro Tribunali. Vnde ego his diebus interrogatus, quid faciendum cum multis hæreticis hinc Romæ existentibus; stante Iubilæo anni Sancti; Respondi conuersantes cum ipsis non incurrere in censuram ex superius dictis, quia non sunt hæretici nominatim denunciati; tamen cum ipsis putauit tantum transeunter, occasionaliter, & parcè loquendum & conuersandum esse, & à frequenti familiaritate cauendum: nam alioquin ex illa posset oriri suspicio, scandalum, periculum, &c.

7. Sed post hæc scripta inuenio omnia à me superius firmata, confirmare etiam Magistratum Texedam Dominicanum in Theolog. *tom. 2. lib. 3. tract. 1. dub. 1. nu. 31.* ubi docet Principes posse inire fœdera, & celebrare contractus cum hæreticis, nec obstarè quòd sint excommunicati: quia, ait ipse, cum hæretico non nominatim excommunicato; dummodo toleratus sit, bene possumus participare in omnibus actionibus, tam spiritualibus, quam ciuilibus, excepto peruersionis periculo, & scandalo Ita Texeda, qui citat Caieranum in *2. 2. quest. 10. art. 9.* Et tandem nota ex hac Doctrina aliquos etiam asserere non esse illicitum communicare cum hæreticis damnatis in nostro Tribunali Sanctæ Inquisitionis à Quæstoribus fidei; vt obseruat Hurtadus, *vol. 1. de fide disputatione 76. sect. 1. §. 10.* & ita docet Sanchez in *Summa Tom. 1. libr. 2. cap. 9. numer. 4.* licet contrarium asserat Suarez in *3. par. tom. 5. disp. 9. sect. 2. num. 10.* & de fide *disput. 21. sect. 3. num. 7.*

Quoad hoc lege R. f. & §. annotatio- nis præcti- ca, & totam doctrinam huius ref.

Et hæc dicta sufficiant circa præsentem quaestionem, quam ita clarè, & practicè, ac minutatim discussam apud alios Auctores non inuenies. Et ego illam composui iussu eruditissimi, & nunquam satis laudati viri D. Laurentij Ramirez de Prado, in supremo consilio Castellæ Senatoris dignissimi, indissolubili amicitia vinculo mihi coniuncti.



TRACTATUS XIV.

DE

LIBERTATE
CONSCIEN TIÆ,

An possint illam Principes Laici, inconsulto Pontifice hæreticis concedere?

RESOLVTIO PRIMA.

An liceat Principibus concedere hæreticis libertatem conscientia sine consensu Summi Pontificis?
Et affirmatiua sententia asseritur?
Et inferri non posse Principes, inconsulto Pontifice ex causa necessitatis publicæ dare licentiam Iudæis exercendis vstris, & possunt in hac re per Ecclesiam impediri. Ex parte 10. tractatu 3. Resolut. etiam 1.

Germanorum capite 3. section. 6. numer. 1. sic ait. Vti saniores, & concordēs pacificationem Religionis doctrina totius præcedentis, tract. signauer in Ref. 8. §. Sed si ante me- dium, vers. nam licet Principes.

amant; eamque seu singulare Dei beneficium agnoscent atque deprecant; ita è contra Pontificij disscordes illam odio prosequuntur, eamque nobis eripere omnibus modis student. Hoc, vt eò facilius efficere queant nonnulli ex ordine Iesuitico Pacificationem Religiosam ab initio statim patrum habuisse authoritatis, contendunt; quòd nempe consensus Pontificis ad validitatem huius actus non accesserit, qui tamen maximè fuit necessarius; cum Pacificatio hæc non minus tangat Papam, quam reliquos imperij status; præsertim quòd in ea agatur de minuenda ipsius authoritate & iurisdictione.

§ 5

§. 1. Affirmatiue respondent hæretici. Vnde Benedictus Carponius in *legem Regiam Tom. 1. X.*

risdictione, quæ per illam suspensa est. Et quoties de Religione disceptatur, cum omne iudicium referri debeat ad Ecclesiam Romanam; æquus inficias ibi in hoc pacto Religionis contra ritum & normam Conciliorum fuisse peccatum: Ita ille, cui adde Christophorum Chiepentas *in Collegio Politico exercit. 13. quest. 7.* Martinum Rucelinum *ad auream Bullam Caroli IV. part. 3. differ. 1. in Corollar. de pace Religionis 1.* & ibi Millerum *in addit.* Christophorum Befoldum *in opere Politico dissert. 1. de educatione, & studiis litterarum, &c. cap. 10. num. 1.* Hanc sententiam videtur etiam docere ex Catholicis Petrus Wadingus *ex Societate tract. de contract. diff. 5. dub. 13. n. 1.* ubi asserit, posse Principes, inconsulto Pontifice, ex causa necessitatis publicæ dare licentiam Judæis exercendi vsuras, nec posse in hac re per Ecclesiam impediri; & putat in hoc parti passu procedere tolerantiam, & permissionem exercitij vsurarum, & libertatis conscientiarum: vnde *in diff. 3. dub. 4. §. 2. num. 6.* videtur aperte sentire, Principes inire posse pacta cum hæreticis, inconsulto Pontifice. Nam dicit, quod in hoc iudex Ecclesiasticus debeat stare iudicio Principis sæcularis, possit etiã pro hac sententia aliquis adducere Petrum Gudelinum Iuriscōsultum, & Professore Regium Academia Louanienfis *in Commentariis de iure Pacis 9.* ubi loquens de pactationibus initis in Germania, & Gallia cum hæreticis, sic asserit: censet Principis esse officium, Religionem cunctis viribus tueri, nec pati vt minimum de ea detrahatur. Sin multitudo hæreticorum, eorumque potentia iam sit tanta, vt nequaquam videatur victoria; pacem cum eis quæri posse, concedo, extrema ista necessitate urgente, potius quàm pax fieri desinat (modò hæc nihil habitura sit infidiarum) & etiam de Religione non nihil remitti posse. Nam visa est alia ratio componendorum dissidiorum in Germania, & aliquoties in Francia aliisque Regnis, adhibito prius iudicio doctissimorum tam Theologorum, quàm Iuriscōsultorum, qui asseruerunt in tam misero Reipublicæ statu eiusmodi pactationem licitam esse. Ita ille. Ex cuius verbis apparet, Principes in casu, de quo loquimur, posse omnia determinare ex consilio Theologorum, & Iuriscōsultorum; nam ipse nullam facit mentionem de consultatione cum Summo Pontifice.

RESOL. II.

Opinio negativa auctoris proponitur, negans Principibus laicis hanc potestatem independentem à Summo Pontifice, & rationibus stabilitur. Ex part. 10. tract. 3. Ref. etiam 2.

§. 1. **V**erùm, his non obstantibus, ego profusus existimo, quod si periculum non sit in mora, Principes sæculares in grauissima necessitate Reipublicæ, cui aliter succurri non posset, nisi concedendo hæreticis libertatem conscientiarum, necessarium esse de hoc ac de pactis & conuentis cum ipsis initis, Summum Pontificem consulere. Et ratio duplex est. Prima, quia cum in eiusmodi pactis & conuentis tractetur non solum de rebus temporalibus, sed de Religione, rebusque spiritualibus; ac simul per ea saltem ex consequenti derogetur communibus iuribus & legibus Ecclesiæ, ad quæ alioquin tuenda Principes ipsi, velut Ecclesiæ protectores obligantur; necessarium videtur, per se loquendo, vt ea, inconsulto Pontifice, ad quem eiusmodi causæ pertinent, non inearatur, cuius est statuere & iudicare, quid

præsenti Ecclesiæ, statui expediens sit. Altera causa est, vt pacta eiusmodi, & conuenta firmitusistant, ne forte, si postea Pontificis autoritate ea causa nonnunquam irriterentur, noua scandala perturbationesque in Ecclesiâ subsequantur.

2. Confirmatur hæc sententia primò; quia certum est circa fidem Catholicam nihil Principes sæculares posse disponere, ergo nihil etiã possunt disponere de opposita hæresi; an videlicet, vt est in casu nostro, urgente necessitate sit toleranda, necnemã oppositum eadem est ratio; & Iuriscōsulti docent, ex oppositis validum esse argumentum, vt obseruat Menochius, *conf. 97. n. 67.* Hyppolit. *Rimin. vol. 6. conf. 977. num. 31.* Mascardus *conf. 450. n. 40.* & alij, Itaque cum huiusmodi pacta ratione ipsius materia, quæ est permissio hæresis, propriè Summo Pontifici, & Ecclesiæ potestati subiciantur quo pacto dici potest posse a Principibus iniri, ipso Pontifice non approbante?

3. Probatur secundo: nam pontifici sub persona Petri dictum fuit, *Io. 21. Pasce Oves meas:* sed ab oculis Ecclesiæ attere lupos, id est hæreticos, aut reducere, vel tolerare, pertinet ad ius pacendi; vt de se patet, & probat Suarez *de fide, disputatione 20. sect. 3. n. 21.* & alij: ergo à nemine hoc fieri potest sine Summi Pontificis consensu. Vnde quo pacto tractandi sint hæretici in hoc oculi, non pertinet ad Principes læicos, quia ipsi sunt etiam oues, vt cæteri, sed ad supremum oculis Christiani Pastorem; qui est Summus Pontifex, ad illum enim pertinet de hæreticis disponere in ordine ad Religionem, circa quos habet ius acquisitum ratione Baptismi, cum eius characterem hæretici retineant: *cap. Quod quidam 1. q. 1. c. non in nobis de conf. dist. 4.* Et licet hæretici à fide defecerint Pontifex retinet adhuc ius in illos, sicut pastor in oues errantes, *cap. Maiores de Baptismo 3. cap. 1. de sponsalibus,* & ibi gloss. *verb. non debet.* & in aliis iuribus. Ergo, Probatur tertio ex parabola *Matt. 13.* in qua iudicium de Zizania eradicanda, vel non eradicanda (quæ quidem Zizania sunt hæretici, teste Augustino, Hieronimo, Chryostomo, Cypriano *libro 3. Epis. 3.* & ex scholasticis Lorca *in 2. 2. Dini Thoma quest. 11. art. 4. diff. 43. num. 4.*) præbetur à Christo Domino Patrifamilias, qui est Summus Pontifex; vt obseruat Cardinalis Bellarminus *tractatum de potestate Papali cap. 9. §. 16.* ergo hoc iudicium de tolerandis, vel non tolerandis hæreticis, non potest pertinere ad Principes Sæculares; quia ipsi in dono Ecclesiæ sunt subditi, & non patrefamilias. Et ideo non deferam hic apponere aurea verba Maldonati *in citatum cap. Matt. num. 26.* sic asserentis: non vetò hæc dico, quod non malim hæreticos conuerti, quàm occidi, sed tantum, quia Principes ista lecturi non sunt; eos qui Principes monere possunt, admonéo, non licere illis, istas, quas vocant conscientiarum libertates, nimium nostro tempore vitatas, hæreticis dare nisi prius Ecclesiæ, aut is, qui Ecclesiæ caput est, Romanus Pontifex, Christi persona, & tanquam Patrefamilias iudicauerit non posse euelli Zizania, nisi simul & Triticum euellatur, & è re Ecclesiæ esse, vt vsque ad messem permittantur vtraque excrecere. Huius enim rei, non Principum, qui patris familias serui sunt, sed ipsius patrisfamilias, id est Ecclesiæ gubernatoris iudicium esse debet. Ita Maldonatus. Quid responderent aduersarij ad tanti, & tam incomparabilis Viti auctoritatem.

RESOL. III.

Probatur etiam opinio negativa ex patris, quæ in dictis Federibus

Sup. hoc infra in Ref. ante medijs & superius in tr. 2. Ref. 311.

federibus cum Hæreticis apponuntur circa res & bona Ecclesiæ.

Et inferum non habere potestatem Principes extinguendi beneficia, sed hoc spectare ad Summum Pontificem, neque in eundem casu possunt esse licita, nec valida. Ex part. 10. tract. 3. Relectiam 3.

§. 1. Adde, quod Principes in casibus, quibus libentem conscientiam hæreticis concedunt, solent pacisci cum ipsis de bonis Ecclesiarum, quorum Dominium propriè ad solum Deum siue Christum spectat secundum aliquos, vsus verò, & administratione, ad Prælatos, seu communitatem cuiusque Ecclesiæ ex probabiliori. Ita Maior 4. dist. 24. q. 16. Azorius tom. 2. lib. 6. cap. 1. q. 4. Nauarrus Comment. 2. de Regular. n. 34. & quæst. 1. de Reditiis, monitione 40. & in cap. non liceat d. 9. num. 4. ubi etiam de fide censetur, sed non tectè; quia contraria sententia est probabilis, asserens, eiusmodi dominium esse penes eorum Ecclesiasticum (quamvis Religiosorum) cuiusque Ecclesiæ, quam sequitur Fragosus de Baptismate tom. 2. lib. 3. dist. 9. §. 4. num. 16. Waldensis lib. 4. doctrinalis, art. 3. c. 43. Columna, de reditiis c. 23. n. 105. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 5. & 7. & alij quos citat & sequitur Romanus Hay in Astro. In instructo q. 3. n. 5. fol. 17. & à fortiori Sarmientus p. 4. Redituum Ecclesiasticorum cap. 6. malè tamen asserens, id dominium etiam esse penes singulos, ad quos ius proventuum Ecclesiæ pertinet.

2. Probatur assertio primæ sententiæ ex iure canonico, in quo sapissimè res eiusmodi vocantur res Dei, aut Deo donatæ, vel traditæ: vt videre est in Can. Apostolorum 39. & Can. Nulli licet, & Can. Prædialia 12. q. 2. & Can. Videntes, causa 16. q. 1. & in Concilio Tridentino, sess. 25. c. 21. de Reformat. Et idem colligitur ex iure Cæsateo; Institutione de rerum diuisione, & Priuilegiis, & l. 6. §. Sacra, ff. eod. tit. Et ratio est, tum quia antiquitus hæc oblata sunt Deo ab ipsis fundatoribus, & quidem per sæpè solemnem formulam, quam ex capitularibus Francorum l. 6. cap. 286. descripsit Tannerus l. 1. Ecclesiastica defensionis cap. 9. ubi inter alia dicitur, Quisquis nostrum suas res Ecclesiæ tradit, Domino Deo illos offert, atque dedicat, suisque Sanctis, & non alteri, dicendo talia, & agendo ita. Facit enim scripturam coram Altari, aut supra tenet in manu, dicens eiusmodi loci Sacerdotibus, atque custodibus: offero Deo, atque dico omnes res quæ in hac cartula tenentur insertæ pro remissione peccatorum meorum, ac parentum, & filiorum, aut pro quocunque illas Deo deliberate voluerit, ad seruendum ex his Deo in sacrificiis, Missarumque solemnibus, orationibus, luminariis, pauperum ac clericorum alimonis, & cæteris diuinis cultibus, atque Ecclesiæ utilitatibus, &c. Tum quia iuxta Canones, & ipsam offerentium dispositionem Conuentus Ecclesiasticus cuiusvis loci tenetur illa ad Pastores transmittere, nec potest ea vendere, vel extinguere pro arbitrio: licet interim Summus Pontifex in his omnibus habeat supremam administrationem; vt docet D. Thomas in 2. 2. q. 108. art. 1. ad 7. & ibi Caietanus, & cæteri expostores cum Sanchez in Summ. tom. 2. lib. 7. c. 29. n. 96. His itaque stantibus, quo pacto dici potest, Principes seculares posse pacisci cum hæreticis de bonis Ecclesiasticis, inconsulto eius plenario, & supremo administratore, qui est.

3. Nec obstat dicere cum quodam Theologo neoterico, hæc bona prius extitisse secularia, & altè Dominium semper remansisse apud Principes, qui dicta bona Ecclesiæ cum conditione tacita concesserunt, si eorum exemptio non esset nociua Reipublicæ.

Tom. I X.

ea. Nam Respondeo, bona concessa Ecclesiæ censi concessa pure, absolute, & sine vlla conditione; vt tradunt Wameus tom. 1. conf. 174. n. 7. Cochier de libertate Ecclesiastica l. 1. c. 20. n. 9. & alij. Vnde optimè dixit Silon. in 2. 2. q. 65. art. 1. contr. 1. concl. 2. quod hæreditates, redditus, & bona temporalia Ecclesiæ concessa, donatione Regum, postquam semel ipsi concessa sunt, habet in illis Ecclesiæ ius acquisitum, & idè à Principibus nec repeti, nec reuocari possunt, Hinc, dato, & non concessio, quod priuilegium fori, Ecclesiæ concessum pro Clericis fuerit ex donatione, & largitione Imperatorum; vt voluerunt Molina, Sotus, Victoria & alij: tamen non possunt amplius Principes illud reuocare, vel limitare; vt docet Amicus in curs. Theologico, tom. 5. dist. 9. sect. 5. nu. 140. Hurtados de lust. & Iure dist. 14. diff. 13. & alij, quos ad fatietatem adduxi contra Rabardeum in part. 7. Tract. 1. resolut. 8. Et idè ex hypothesi, si talia priuilegia inciperent esse nociua, deberent Principes recurrere ad Pontificem pro remedio opportuno; quia dictum priuilegium semel concessum non possent amplius reuocare, restringere, aut limitare. Itaque in casu nostro, dato, quod deuentum esset ad talem statum, quod bonorum Ecclesiasticorum exemptio esset bono publico nociua, non ex hoc sequitur, posse Principes seculares de dictis bonis propria autoritate dispondere & de illis cum Hæreticis pacisci: sed hoc faciendum esset à Pontifice, qui limitare, suspendere, & dicta bona alienare ex iusta causa potest. Nam alioquin, ex doctrina in contrarium allata, Principes possent collectare bona Ecclesiastica in extrema necessitate labentis Reipub. sine beneplacito Pontificis, quod omninò negandum est; vt patet ex cap. non minus, cap. Aduersus de Immun. Ecclesiarum, & ex Bulla Cæsar. docentque commahiter Doctores. Ergo si non possunt Principes, etiam in statu labentis Reipublicæ collectare sine consensu Pontificis bona Ecclesiastica tantum in parte; quantum magis dicendum est in casu nostro? Nam non solum collectarent in parte bona Ecclesiastica, sed etiam de illis, inconsulto Pontifice, disponderent, ac hæreticis traderent; confirmantur etiam supra dicta ex his quæ doctè obseruat Pater Layman. in iusta Defensione Pontificis cap. 4. fol. 255. §. Eadem neque cum sequent. Quod à fortiori procederet, si Principes inirent pacta cum hæreticis, ex quibus non solum redditus cum bonis & ditionibus Ecclesiasticis illis transcriberentur, verum etiam ipsi tituli spirituales Episcopatum, Canoniciatum, Præbendam, tam re, quam nomine extinguerentur, & in seculares Marchionatus, Ducatus, Principatus transmutterentur; nec sciente, nec approbante Pontifice, qui solus omnimodam potestatem habet super Beneficia, vt Canonistæ communiter asserunt in cap. Per venerabilem, qui filij sunt legitimi, quos citat & sequitur Lotharius de beneficiis lib. 2. quæst. 22. num. 9. nec Principes habent potestatem extinguendi beneficia, vt obseruat Nauarrus in Man. cap. 27. num. 13. Sed hoc solum spectat ad Summum Pontificem: vt præclatis verbis demonstrat D. Bernardus episc. 131. ad ciues Mediolanenses, & notat nouissimè Michaël Tarrede in sua amplitudine Beneficaria disputat. 1. q. 2. numer. 1. Ergo, &c.

4. Et hæc omnia superius dicta magis absurda essent, si tolerantia libertatis conscientiæ, & fœdera cum hæreticis inita non essent ad tempus, sed perpetua; quod moraliter, & præctice, vt docet Tannerus tom. 3. dist. 1. q. 9. dub. 3. num. 94. vix vnquam licite fieri potest; quia omnis eiusmodi absoluta & indefinita pactio seu conuentio, per se loquendo, & quantum est ex natura rei, omnem Principi, etiam in

Quæ hic est supra in tr. 2. Res 327. & in cæteris aliis eius primæ not.

§ 2

perpetuum

perpetuum adimit facultatem permissam hæresim ex sua provincia exterminandi; etiam si mutatis reum circumstantiis, id quandoque opportunum esset futurum. Semper enim vi sui pacti inhibetur, ne id unquam audeat facere, si modò violatæ fidei reus haberi non velit. Et idè obseruandum est hîc, quòd Iosaphat initio regni permisit idololatriam, cui populus erat addictus; quia non poterat eam impedire, vt habetur 3. Reg. 22. at postea, confirmato iam Regno, cum & potentior & audacior factus esset; non amplius permisit sed impediuit; vt patet 2. Paralip. 22. Vnde si Iosaphat iniisset fœdus perpetuum de Idololatria toleranda; non potuisset postea mutatis reum circumstantiis, illam ex vi pacti impedire; & sic idololatria perpetuo in regno suo existisset, & impunita remansisset. Ergo non sunt inuenda fœdera cum hæreticis perpetua; nam Princeps adimeret sibi ius, cum postea oportuim esset, puniendi, & exterminandi hæreticos à suis Regnis & Prouinciis; contra id, quod determinat Concilium Lateranense cap. *Excommunicamus* §. *monentur de Hæret.* vbi sic habetur; *teneatur quicumque Princeps, etiam supremus, terram suam expurgare ab hæreticis sub pena amissionis sui principatus; & mandatur omnibus Principibus, vt iurent, se hæreticos non toleraturos.* Et idem statuatur in iure ciuili *Cod. de Hæret. Auth. si verò Dominus, & in consuet. Frederici de statu & consuet. §. 6 & 7.* Ergo &c.

5. Et licet aliquando talia pacta à Principibus fieri posse, docere videatur Petrus Wadingus *de contraff. disp. 3. dub. 4. n. 6.* vbi sic ait: Hic discursus videtur satis probare perpetua libertatis pacta nullo casu esse licita & valida; pro cõtraria verò excusabiles videntur Principes Catholici, qui cum hæreticis ita contraxerunt; ex vna enim parte premebantur Principes importuno furore hæreticorum, exposcentium libertatem; quibus nulla alia ratione satisfieri potuit, quàm pacto perpetuo liberti exercitij suæ Religionis; & ex altera parte magnus erat in Catholicis plurimis tepor, qui pacem quibuscunque conditionibus cum hæreticis fieri optabant, modò ipsi quieti, saltem ad tempus, essent; de futuro Reipublicæ statu parum solliciti, nec fortunarum iacturam, aut splendoris sui imminutionem pro fidei defensione volebant sustinere; cum tamen hæretici omnes suas fortunas pro suæ sectæ, aut propugnatione aut conseruatione libenter profuderint. Vnde factum, vt supremi Principes viribus essent longè inferiores; proindeque iudicauerint, ista pacta inire perpetua expedire. Iustitia huius pacti ex hoc capite posset defendi, quod nisi pacta inirentur, sit periculum ne rota fides, & ipse Catholicus Princeps pereat; minus igitur sit mali, abiicere suorum curam, quòd salutem æternam, quàm pertinaciter eam retinendo, omnium Religionem veram in perpetuum perdere; & omnem iurisdictionem. Si pacta non inear, verisimiliter nulli erunt Catholici, si inear; saltem in aliquibus fides conseruabitur. Teneri ergo videtur Princeps: quando totius Reipublicæ curam nõ potest habere; saltem illam, quam potest, partem conseruare. Hucusque Wadingus. Sed tamè postea subdit, se huc casum non definitiue, sed disputatiue pertractasse.

6. Verùm, non obstante, quod iste casus à VVadingo positus, in praxi possit accidere; non ex hoc sequitur, Principes, inconsulto Pontifice, tale fœdus cum hæreticis inire posse; non enim pertinet ad illos in se tam graui iudicare, num tanta sit necessitas, & talis rerum status, vt fãncito fœdere, Religionis libertatem concedere oporteat, maxime perpetuam; cum tale fœdus indirecè versatur circa materiam spiritualem, videlicet circa permissionem Religionis falsæ. Ergo à Principibus nihil decerni potest, Summo

Pontifice non consentiente. Vnde non grauabor hîc apponere verba Ioannis Molani *de fide Hæretic. serm. lib. 1. cap. 23.* sic alterentis: Quamuis libera Religio non sit ab vno Principe admittenda, cogitur tamen aliquando Catholicus Princeps in quibusdam locis, quæ hæretici violantæ manu retinent, non quidem omnibus, sed vnus tantum, aut alterius generis seculariis, libertatem sub certis conditionibus admittere; aut potius non tam eis dare, quàm permittere, quod iam eo nolente, occuparunt; ne si minus malum tolerare noluit, maiora in Reipublica sua perpeti cogatur. Sed in his rebus maxima opus est prudentia, eò quòd res longè omnium grauissima, & periculosissima tractetur: cum enim primo loco pta omnibus aliis, ab omnibus & singulis Christianis Religio sit conseruanda; & secularis Principatus, atque potestas nullum fœdus inire, aut saluum conductum dare possit in præiudicium Ecclesiæ, aut Ecclesiasticæ Potestatis, facile hîc, aut per ignorantiam, aut per tepiditatem, aut per timorem, vbi non foret timor, aut per imperitiam, aut inaduerentiam quadam traquerentur, quæ postea nullius roboris esse iudicauerint. Itaque nihil tutius est, quàm si favore hæreticorum Reipublica aliqua cogatur ad aliquas iniquas, & bonis hominibus præduras conditiones, vt omnia, atque antiquum fœdus perficiatur, diligentissimè & prudentissimè sint examinata, & discussa. Atque in re tam ardua, ad securè conquirendum, etiam Apostolicæ Sedis interueniat auctoritas. Ita Molanus vbi supra.

RESOL. IV.

Auhteritate Doctõrum opinio negatiua sulcitur. Et deducitur Principem laicum non posse præstare saluum conductum Hæretico cum damno Ecclesiasticæ iurisdictionis. Et firmatur libertatem conscientie Hæreticis concessam, inconsulto Pontifice, non solum esse illicitam, sed inualidam. Ex part. 10. traët. 3. Ref. etiam 4.

§. 1. **C**oncludendum est igitur ex omnibus superioribus dictis, semper, & in quocunque casu in fœderibus Principum secularium cū hæreticis, quoad libertatem Religionis, consulendum esse Summum Pontificem; nec illo inconsulto talia fœdera esse inuenda. Et ita nostram sententiam in terminis docet Eminētissimus Dominus meus Cardinalis Lugo *de fide disp. 19. sect. 2. 3. 4. num. 124.* Suuertius *de fide hæret. ser. sect. 9.* Tannerus *tom. 3. disp. 1. quest. 9. dub. 3. num. 101.* & Authores compositionis Pacis, *cap. 5. quest. 28. num. 46.* quibus adde Maldonatum *vbi supra in Matth. cap. 3. num. 26.* cuius verba superioribus adduxi; & ex eadem Societate Petrum Hurtadum *de Mendoza vol. 1. de fide, disp. 79. sect. 5. & 6. §. 32. 33. & 36.* Vnde piaculum existimarem, si per extensum ea omnia, quæ ipse firmat circa hoc dubium, hîc non apponerem; sic itaque asserit: Dico, non licere Principi Laico permittere Synagogas, nisi ex facultate Romani Pontificis; idem dicendum est de conscientie libertate. Igitur, quoties agitur de Religionis, consulendus est Pontifex, cui Deus adest speciali prouidentia, Petro ob singularem fidem promissa. Ad permittendam in non baptizatis conscientie libertatem, non est necessaria facultas Ecclesiæ, nihil iudicantis de iis, qui foris sunt, cum hæreticis est diuersa ratio: libertas permissa non potest licite permitti inconsulto Pontifice; tum quia Laici tenentur ferè agere cum hæreticis ab Ecclesia damnatis; cedit verò in fidei detrimentum eos non punire. Vnde

Sup. hâc in Ref. seq. in 6. Qui quidem.

de iure pastoratus ad Pontificem spectat; qua ratione sit cum hæreticis agendum statuere, tum quia spiritalis administratio baptizatorum directè pertinet ad Pontifices; eademque ratione ad Principes laicos spectat parere Pontifici imploranti eorum opem ad animauerendum in hæreticos. De libertate expressa conscientiæ affirmandum est, eam nullam habere vim, nisi ex Papæ consensu. Itaque hæretici omnibus pœnis subiacent, quæ ab Ecclesia sunt decretæ; & quas Principes tenentur infligere hæretico relaxato, & ad cuius supplicium seculare brachium (vt aiunt) petit Ecclesia. Quæ doctrina est de fide ex Cõcilio Constantiensi, ubi statuitur, Principem laicum non posse præstare saluum conductum hæretico cum danno ecclesiasticæ iurisdictionis; ita vt nihil illi valeat, si solum à Principe laico præstetur. At eadem est omnino, & maior ratio in conscientia libertate, quia saluus conductus est immunitas à pœnis debitis hæretico ob hæresim, & sponso de non impedienda reuersione ad patriam: libertas autem conscientia est immunitas ab iisdem pœnis, vt ergo hæreticus non est immunus à pœnis saluo conducto Principis laici, ita nec libertate conscientia. Ratio à priori, quia Ecclesia habet superiorem iurisdictionem in hæreticum, estque omnino independens à Principe laico: Ergo hic sua lege non reddit hæreticos immunes à Pontificia lege. Probo consequentiam: quia inferior Princeps non habet vim in iurisdictionem, & leges superiores. Quod si nullam habet in alios Principes sibi non subiectos, qui eam habebit in Principes superiores. Poterit Princeps laicus dare immunitatem ab iis pœnis, quæ in suo Regno infliguntur solo iure civili. Ex quibus deduco, non teneri Principem ad permitendam libertatem conscientia, nisi confirmatam aut datam etiam à Pontifice, quia non potuit eam spondere inconsulto Papæ: totaque libertas est nulla in iis omnibus, quibus eget Ecclesia ad exequendas canonicas pœnas in hæreticos. Imò tota libertatis facultas est abroganda, quia tota est nulla, est enim absque legitima iurisdictione. Nec Princeps tenetur ab abstinendum à subplio civili, quia est hæc ab similibus causa à saluo conductu, cui Princeps laicus tenetur stare in iis, quæ ab ipso solo pendent, quia saluus conductus non est perniciosus, nec spectat ad spiritualem iurisdictionem. Potest enim Princeps multis de causis egere hæretici præsentia. At verò conscientia libertas directè spectat ad spiritualem administrationem. Quapropter tota est nulla, nisi Papæ consensus accedat. Huc usque Hurtadus de Mendoza, inter Theologos Hispanos nostri temporis acutissimus & sapientissimus.

2. Qui quidem non solum sentit, & firmat libertatem conscientia hæreticis concessam, inconsulto Pontifice, esse illicitam, sed plus addit quod est valde notandum, videlicet esse inualidam. Quod ante ipsum, ex eadem Societate Iesu docuerat Suuertius ubi supra, de fide Hæreticor. seruand. sect. 9. Verum huic opinioni non adhaeret Adam Tannerus loco citato dub. 4. n. 104. Sed in omnium opinione certum est, eiusmodi pacta, & fœdera de libertate conscientia inita cum hæreticis Principibus, sine consensu Pontificis, intelligenda esse, saluis iuribus Pontificis, & Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ iurisdictionis. Ita Tannerus n. 121. & ante illum Sebastianus Heiell. in Refutatione Aphorismorum c. 2. Aphor. 1. n. 47. sic asserens. Cum citamen hæresis directè ad sacra Tribunalia spectet, eis præiudicare nequeunt, seu priuatorum, seu Principum facta in quibus semper hæc latet conditio, saluis aliorum, & in primis vniuersalis Ecclesiæ iuribus: Hæc ille. Et ratio est, quia superior legibus aut pactis inferiorum non ligatur: ac proinde iuribus superiorum præiudicare inferiores non possunt, vt patet ex c. Inferior, de maior & obediens. & ibi Doctores communiter.

3. Nec aduersus superius dicta obstat dicere cum quodam recentiore Theologo, quod, taciti & expressi idem est iudicium, ex leg. cum quid. ff. si certum petat. leg. vltima ff. de Legatis. leg. cum quia, ff. de Pactis, & aliis vulgatis iuribus, quæ adducit Menoch. conf. 108. n. 54. cum aliis communiter; & idem Principes non petere expressum consensum Pontificis, quia supponunt ipsum tacite consentire in his pacificationibus in suis cum libertate Religionis ad euitandum maius malum. Quod videtur docere Layman. Theol. moral. l. 1. tr. 2. c. 16. §. 16. n. 4. ubi sic ait: Sed hæc, & alia huiusmodi pœna locum non habent in Lutheranis Confessionibus; qui licet ab Ecclesia Romana recesserint, tamè statim ac fœdus cum illis initum est, Summo Pontifici permittente, & tacite consentiente, liberos suos in potestate retinent, aliisque iuribus & immunitatibus civilibus, non item Ecclesiasticis vnâ cum Catholicis pacificè gaudent. Ita ille. Sed Layman non loquitur de substantia fœderis ipsius initi cum hæreticis, & pacti in eo contenti, sed de sola cessatione pœnarum. Dicendum est itaque, quod licet Pontifices tolerent, & tacite consentiant in suspensionem pœnarum, de quibus solis loquitur Layman non consentiunt tamen in dictam suspensionem vigore pacificationis, vel pacti initi cum hæreticis à Principibus secularibus, & prout in eis sancitur; absolutam & inconditionatam perpetuitatem, aut alia pacta, quasi tacite, vel implicite approbantes sed pro circumstantiis necessitatis, aut maioris periculi, vel boni, per quas eiusmodi suspensionem pœnarum, cum per se mala non sit, cohonestari clarum est. Ergo non sequitur ex hoc, vt diximus, Pontificem tacite approbare ipsas pacificationes, & pacta absque suo expresso consensu cum hæreticis inita; licet postea toleret pœnas eis debitas non irrogari. Et quidem quomodo possunt in his Pacificationibus, & fœderibus Principes supponere tacitum Pontificis consensum, si Pontifices semper contra dictas Pacificationes & fœdera expresse protestati sunt per suos Nuncios, & legatos, & per Breuia particularia, vt patet de Paulo III. & Clemente VIII. quod etiam alij Pontifices recentiores fecerunt. Quomodo supponi potest tacitus consensus Pontificis circa rem tam grauem; ita vt illius, iudicium relinquere velit Consiliariis, aut paucis Theologis Principum secularium; Agitur de causa Religionis, de bonis Ecclesiasticis, de extinctione Canoniciatum, & Episcopatum, de impunitate, & perpetuitate hæresis, imò de eius extensione & amplificatione, de æquiparatione hæreticorum cum Catholicis &c. Et hæc omnia supponendum est, summum Pontificem velle iudicio secularium committere? Quis hoc sibi persuadere potest?

RESOL. V.

Respondetur ad argumenta superius adducta pro sententia affirmatiua: Ex part. 10. tr. 3. Ref. etiam 5.

§. 1. **R**estat modò respondere ad auctoritates Doctorum superius in contrarium adductas, & ad Crapzonium respondeo; nihil valere, eum sit Author hæreticus, & plusquam alij Romano pontifici nimis infensus, vt patet in suis operibus: sed multum mihi prodest, nam testatur nostram sententiam docere Patres Societatis Iesu. Idem dicendum est de Christophoro Chieubenthal eiusdè farinae viro. Ad Besoldum respondeo, illam dissertationem composuisse, quando

quando erat Lutheranus, sed quia postea feliciter ad Romanæ Ecclesiæ gremium rediit, & piè Ingolstadtij obiit, puto, si iterum illam quæstionem pertractasset, quod mutasset sententiam: & idè, quando Catholicus denuò recussit Ingolstadtij 1637. suam Synopsim politica doctrinæ lib. 2. cap. 3. num. 8. existimavit, Fœdera cum hæreticis plerumque perniciofa esse. Ad auctoritatem Petri Vaadingi respondeo, id quod ipse asserit de Iudæis, in *disput. 3. dub. 13.* me non concedere; sicuti non admittit Episcopus Antuerpiensis, Ioannes Malderus de *Iust. tract. 5. cap. 3. dub. 24. §. 7.* ubi docet, Iudæos ad vsuras exercendas inter Christianos admitti non posse per Principem secularem sine auctoritate Papæ. Quod etiam docet Ioan. Wigors de *Iust. tract. 5. cap. 6. dub. 23. num. 111.* Syluester *verb. usura 9. q. 22.* & alij. Unde contra Nauarrum *conf. 33. de usura*, eius Additionator testatur; inter omnes ferè Doctores constare, nullum Principem extra Pontificem maximum posse Hæbreis publicè scenerandi potestatem, etiamsi Populi utilitas, aut necessitas id postulet, facere: & citat Petrum Ruyz in *decisionibus Lithuanicis decis. 5. n. 308.* & seqq. Quibus etiam adherent Ancharan, *conf. 263.*

Sup. hoc supra in ref. ad medium, vers. ubi asserit, & superius in tr. 2. Ref. 311.

Decius *consl. 170.* Masquardus de *Sufannis tract. de Iuda. part. 1. cap. 11. num. 11.* & alij penes ipsos. Adde quod dictus Pater Wadingus, de eo quod asseruit in *disputat. 3. dub. 4. §. 2.* de hæreticis in ordine ad casum nostrum, protestatur, se illam difficultatem nolle docere, sed tantum disputare: Ergo nihil contra nostram sententiam operatur. Ad Auctoritatem P. Gudelini respondeo, illum non officere, nam argumentum negatiuum nihil probat. Rectè itaque dixit in nostro casu, debere Principes adire Iuriscosultos & Theologos; sed ex hoc non sequitur, ipsi auditis, non esse recurrendum ad Summum Pontificem, causas, & rationes ab ipsis excogitatas ei proponendo, ut postea de illis iudicet; & suum proferat beneplacitum: Itaque Auctoritas Gudelini intelligenda est, seruat seruantis; sicut etiam intelligendus est Malderus in *2. 2. quest. 10. artic. 11.* Becanus de *fide hæreticis seruanda cap. 10. num. 13.* & alij. Dicendum est itaque, necessarium esse Principibus Sæcularibus, quando agitur de paciscendo cum hæreticis, libertatem eis conscientia & Religionis concedendo, Apostolicam sedem adire, & suam expectare determinationem.

DECLARATIONES SACRARVM CONGREGATIONVM, Rotæque Romanæ Decisiones.

IN QVIBVS PLVRES CASVS IN MATERIA
Immunitatis deciduntur.

A V C T O R L E C T O R I.

CVM supra in tract. de Immunitate Ecclesiastica, aliqua Sacrarum Congregationum Declarationes, necnon Romanae Rotæ Decisiones, aduocata fuerint; visum est mihi in tui commodum illas, aliàsque plures circa eandem materiam, hic simul collectas, ac per extensum apponere. Ab his puris fontibus, Amice Lector, petenda est tibi aqua, non ex turbidis aliquorum recentiorum lacunis. Vale, meque in tui gratiam laborantem ama.

1. **F**AMILIARES Episcopi etiam laici, fori priuilegio gaudent. Sacra Congregat. Episcop. in vna Regiensi die 14. Febr. 1581, & in vna Turritana die 18. May 1603.

In *fine. num. 1.* hæc addantur. Idem dicendum est de familiaribus Episcoporum, Titularium, & ita declarauit Sacra Congregatio 17. Ianuar. 1628. in vna Regiensi, his verbis Sacra Congregat. Cardinalium controuersis iurisdictionibus Præpositorum censuit familiares etiam Episcopi titularis gaudere debere priuilegio fori; ita tamen vt conueniri

debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non ab ipso Episcopo, seu Archiepiscopo titulari.

Othanius Cardinalis Bandinus

2. Immunitate Ecclesiastica gaudent, qui armis prohibitis in Ecclesia se recipiunt. Sacra Congregatio Episc. in vna Salern. die 30. Sept. 1616.
In *fine. num. 2.* hæc addantur. Et laicos non posse in Ecclesia spoliare reum armis prohibitis, determinauit

Sacra